

1. Proč je rok 2021 pro kostel sv. Matěje jubilejní?

V roce 2021 slaví kostel sv. Matěje hned několik kulatých výročí. Jubileum 250 let od vybudování a znovuvysvěcení kostela do jeho současné podoby je nezpochybnitelné. Archivní prameny obsahují zakládací listiny, které jsou v tomto směru jednoznačné. Když v roce 1771 probíhalo slavné vysvěcení „druhého“ kostela, činili tak k výročí 800 let od založení „prvního“ kostela v roce 971. Ovšem rok založení původního kostela vychází z kronik, které už nemusí být úplně spolehlivé. V roce 1772 vyšly tiskem dvě knihy, z nichž se dozvídáme více podrobností o načasování postavení kostela sv. Matěje právě k tomuto výročí. Kromě zmíněného osmisetletého výročí od založení kostela knížetem Boleslavem II. se uvádí ještě třetí legendární výročí – tisíc let od bájně dívčí války, která dala Šáreckému údolí jméno.

Hlavním pramenem těchto bájných událostí je Kronika česká, kterou v roce 1539 sepsal Václav Hájek z Libočan. V souvislosti s dívčí válkou popisuje příběh o Ctiradovi a Šárce, v němž je Ctiradova družina otrávena kouzelným nápojem. Padlí Ctiradovi družiníci byli podle legendy pohřbeni v Šáreckém lese, někde poblíž dnešního kostela sv. Matěje.

2. V jakých místech stojí kostel sv. Matěje?

Kostelík sv. Matěje je dominantou Šáreckého údolí. Stojí na vysokém ostrohu nad údolím Litovicko-šáreckého potoka. V dávné historii byly v okolí celé Prahy husté lesy. V době bronzové přišlo do místního kraje osídlení a krajina začala být postupně obdělávána.

Kostel stojí na významném strategickém místě. V 9. a 10. století se nedaleko od něho u důležité obchodní cesty rozkládalo významné slovanské hradiště Šárka. Toto Hradiště ztratilo svoji důležitost poté, co první Přemyslovci přenesli svoje sídlo z Levého Hradce na nově založený Pražský hrad. Ten svojí polohou více vyhovoval jako sídlo vládnoucího rodu. Kostel sv. Matěje se nachází na dohled z obou míst.

V období renesance a baroka se zde nacházely četné vinice. Roztroušené osady a usedlosti spadaly po ves Šárka a ves Dejvice. Protože zdejší kraj byl na dohled opevněné Prahy, býval pro její obyvatele oblíbeným výletním místem. Když se Praha zbavila sevření městských hradeb a začala se rozšiřovat, oblast Dejvic a Šárky se stala její součástí. Tehdy se stala vyhledávaným místem pro výstavbu rodinných vil.

3. Jak starobylý je kostel sv. Matěje?

O vzniku šáreckého kostela sv. Matěje se vypráví legenda, kterou zasadil kronikář Hájek do roku 971. Jaká to byla doba? Uběhlo teprve pár desetiletí od tragické smrti sv. Václava a sv. Ludmily. Jejich osud se stal známým po celé Evropě. Místní lidé je přitom ještě měli v živé paměti. Vždyť někteří si je pamatovali i osobně. Vládnoucí rod Přemyslovců tehdy usiloval o plnohodnotnou christianizaci (pokřesťanství) své země, která by mu dopomohla k osamostatnění a začlenila jej do rodiny evropských národů. Tento proces nebyl snadný, neboť výstavba církevních staveb byla nákladná a vyžadovala technologie a dovednosti, které byly jejich pohanským předkům nedostupné. Do té doby na našem území kamenné stavby prakticky neexistovaly.

Klíčovým faktorem pro územní a politickou samostatnost bylo vlastní biskupství. Čechy doposud spadaly pod arcibiskupství v Řezně nacházející se na území tehdejší Východofranské říše (dnešního Německa). Založení kostela sv. Matěje úzce souviselo s touhou Přemyslovců po vlastním biskupství, neboť místní vládci museli prokázat své upřímné odhodlání christianizovat svoji zemi. Kostel byl postaven dva roky před potvrzením pražského biskupství v roce 973 a ještě dalších šest let si Čechové museli počkat na vlastního biskupa, kterým se v roce 976 stal biskup Dětmar.

4. Kdo založil kostel sv. Matěje?

K založení kostela sv. Matěje se váže legenda o setkání knížete Boleslava II. s hrozivým medvědem. Kníže se vydal na lov do Šáreckého lesa. V místech, kde dnes stojí kostel, se kníže střetl s šelmou, která zde strážila hroby padlých Ctiradových družiníků. Z nebezpečné situace knížete vysvobodila neznámá postava, která medvěda zahnala. Ukázalo se, že je to apoštol Matěj. Z vděčnosti za svoji záchranu dal kníže na tomto místě postavit nejdříve pravděpodobně kapli či dřevěný kostelík a teprve později došlo k přestavbě na kamennou rotundu. Tak vznikl románský kostel sv. Matěje.

Nejednalo se ovšem o jedinou církevní stavbu, která za vlády knížete Boleslava II. zvaného Pobožný v Čechách vznikla. V souvislosti s významem kostela sv. Matěje uvádějí knihy, které vznikly roku 1772 v souvislosti s přestavbou šáreckého kostela, ještě další dva jiné kostely založené knížetem Boleslavem II., a které byly také na dohled od Pražského hradu. Jednalo se o kostel sv. Václava na Proseku a o kostel sv. Vavřince na Petříně. Všechny tyto tři kostely měly společné jedno: dokazovaly návštěvníkům Pražského hradu, že jeho vládce bere křesťanství vážně. Nadto další prameny přiřítají knížeti Boleslavovi II. rovněž vznik kostela sv. Fabiána a Šebestiána v Liboci. I on dnes spadá pod městskou část Praha 6. Na jejím území se nachází také benediktinský Břevnovský klášter, který ten stejný kníže založil na podnět sv. Vojtěcha. K výčtu Boleslavových zásluh o christianizaci Čech je třeba ještě dodat, že založil klášter sv. Jiří na Pražském hradě a klášter sv. Jana v Ostrovu u Davle. Kroniky odkazují na celkem dvacet kostelů, které kníže Boleslav postavil.

5. Kdo posvětil kostel sv. Matěje?

Kronikář Václav Hájek z Libočan u většiny kostelů založených knížetem Boleslavem uvádí, že je posvětil biskup sv. Vojtěch. Historická skutečnost je o něco složitější. Při založení kostela pravděpodobně vznikla na místě nejprve menší dřevěná stavba a teprve později došlo na nákladnější stavbu z kamene. Řemeslníci, kteří byli schopni takovou stavbu naplánovat a vystavět museli přijít z vyspělejší části Evropy. A rovněž tak kněží se svými znalostmi liturgie a světicí biskup.

Založení kostela sv. Matěje se uvádí v roce 971, avšak Vojtěch se stal biskupem teprve později. Proto mohl vysvětit buď přestavbu kaple nebo dřevěného kostela na kamennou rotundu. Nebo se to mohlo stát také tak, že kostel sv. Matěje vysvětil už biskup Dětmar, popřípadě některý z jiných biskupů a legendy tento akt sv. Vojtěchovi pouze připsaly.

Dva roky po založení kostela sv. Matěje se knížeti Boleslavovi II. konečně splnilo vytoužené přání – mít na Pražském hradě vlastní biskupství. Jednalo se o vyvrcholení dlouhodobé snahy Přemyslovců, přičemž v poslední etapě výrazně pomohla Boleslavova sestra Mlada, která dosáhla uznání biskupství v Římě u papeže Jana XV. v roce 972. Po příchodu do Čech se navíc stala abatyší prvního ženského kláštera v Čechách, který vznikl na její podnět při bazilice sv. Jiří na Pražském hradě.

6. Komu je zasvěcen kostel sv. Matěje?

Kostel sv. Matěje je zasvěcen třináctému apoštolovi. Od Ježíšova křtu v řece Jordán doprovázel Krista zástup učedníků včetně sv. Matěje. Protože izraelských kmenů, které odešly z Egypta do Izraele, bylo dvanáct, tak i vybraných zástupců učedníků – apoštolů – bylo rovněž dvanáct. Když jeden z nich, Jidáš Iškariotský, zradil Krista, jeho místo se uvolnilo. Po smrti a nanebevstoupení Krista se sešli osiřelí učedníci s Pannou Marií a rozhodli se prázdné místo doplnit. Ze dvou kandidátů zvolených sv. Petrem vylosovali sv. Matěje. Apoštol Matěj poté působil v Malé Asii a s největší pravděpodobností i v Africe, kde vykonal mnoho zázraků. Nakonec zemřel mučednickou smrtí.

Stejně jako u dalších svatých se i jeho ostatky staly vzácnými relikviemi. Do Čech se dostaly díky zbožnosti císaře Karla IV. Ten je přivezl z Trevíru, kde byly celá staletí uchovávány v kostele sv. Matěje. Za vlády císaře Karla IV. se rozmohl kult vystavování svatých relikvií. Mezi ně patřily i ty s ostatky sv. Matěje. Vybrané relikvie byly pravidelně vystavovány v kapli, která stála na dnešním Karlově náměstí a jež byla pro tento účel speciálně vystavěna. Jindy se relikvie vozily či nosily v hojně navštěvovaných slavnostních procesích. V důsledku toho rovněž vzrůstala úcta ke sv. Matěji, což přispívalo k posílení prestiže šároveckého kostela, který byl na dohled od městských bran a byl tomuto apoštolovi zasvěcen.

7. Kdo spravoval kostel sv. Matěje?

Správou kostela sv. Matěje byla v ranných dobách jeho existence pověřena Svatovítská kapitula. Tato nejstarší dodnes fungující organizace v naší zemi byla založena v témže roce jako kostel sv. Matěje. Jejím posláním bylo prakticky zrealizovat založení pražského biskupství a z dlouhodobého hlediska se starat o chod hlavního kostela země – chrámu sv. Víta na Pražském hradě. Kapitula se po celá staletí říkalo Svatovítská. V současnosti nese název Metropolitní kapitula. Mezi její výsady a povinnosti od počátku patřila například asistovat u korunovace českých králů a královen, chránit svatovítský poklad, provozovat kapitulní školu (nejprestižnější vzdělávací instituci v zemi před založení Karlovy univerzity) a samozřejmě zajišťovat chod Svatovítské katedrály i se všemi jejími kaplemi. Pokud nebyl obsazen biskupský (a později arcibiskupský) úřad, převzala kapitula církevní správu země. Proto její přítomnost dodávala kostelu sv. Matěje na významu a lesku a ovlivňovala i dějiny jeho přilehlého okolí.

Šárecká ves (dříve uváděná jako Újezdec v Šárce) spadala od počátku svého vzniku do správy Svatovítské kapituly. Hlavním představeným kapituly je tzv. probošt, který rozhoduje i o majetkových záležitostech instituce. Proto se mnozí svatovítské probošti zapsali do historie Šárky a Dejvic, např. výstavbou šáreckého mlýna, viniční usedlosti Strakovka, hospodářských dvorů a vsí (viz Vokovice), nebo spojením s kaplemi, jako je například Nejsvětější Trojice na Hadovce.

8. Jak původně vypadal kostel sv. Matěje?

Založit, vystavět a uvést do provozu nový kostel nebylo nijak snadné. Vždy k tomu byl nutný souhlas příslušného biskupa a všechny fáze výstavby a zprovoznění kostela vyžadovaly přítomnost odborníků. A to jak řemeslníků, tak i duchovních. Provoz kostela rovněž vyžadoval hmotné zajištění a v dobách prvních Přemyslovců se nejednalo o levnou záležitost. Proto ke kostelům přináležely vsi, z jejichž výnosů se zajišťoval chod.

Kostely v 10. století byly dvojího typu, dřevěné nebo kamenné. Dřevěné kostely mívaly obdélníkový půdorys. V Českých zemích typické rotundy mohly být postaveny pouze z kamene a měly kruhový tvar. O kostele sv. Matěje víme, že se jednalo o kamennou rotundu. Střecha byla jednoduchého typu, to znamená, že byla bez lucerny, do které se zavěšoval zvon. Světlo pronikalo okny, přičemž z náčrtků na dochovaných vojenských mapách z 18. století je patrné, že byla dost velká, neboť měla minimálně pět oken. Konkrétní tvar ani přesné umístění původní svatomatějské rotundy není známo. Nachází se totiž v základech současného kostela. S jistotou víme, že oltář byl orientován na východ, jak to u kostelů zpravidla bývá. Vojenské mapy zobrazují ještě přístavek, který přibyl k rotundě v průběhu čas. U většiny kostelů vznikaly hřbitovy a nejinak tomu bylo i u kostela sv. Matěje.

9. Čím se proslavil kostel sv. Matěje?

Kostel sv. Matěje je známý především díky Matějské pouti. V dopise z neděle 19. února 1595 napsal probošt Svatovítké kapituly a věhlasný humanistický literát Jiří Barthold z Breitenberka zvaný Pontanus list adresovaný kapitulnímu děkanovi Martinu Pfeferovi: „Rozpomínám se, že na příští pátek připadá slavnost sv. Matěje na Šárce. Poněvadž ten den každého roku bývá kázání a zpívání mše, prosím abyste obojí ten úkon poručiti ráčil panu Petrovi, vikáři, a nařídil dvěma choralistům, aby na mši tam zpívali.“ Slavnostní zpívaná mše se přirozeně odehrála přímo v rotundě svatého Matěje, ale celá sláva začala již dole v Dejvické vsi a procesí za zpěvu písní putovalo cestou mezi vinicemi až ke starobylé rotundě. Jak se záhy potvrdilo, uspořádat takto slavnostní pouť byl skvělý nápad. Jednal-li snad probošt Pontanus do té doby intuitivně či na nějaký konkrétní popud, po ohlasu, jaký Matějská pouť v roce 1595 vzbudila jak mezi katolíky, tak i protestanty, již konal cíleně. Bylo totiž zjevné, jak velký potenciál dřímá v pouti zasvěcené apoštolovi, kterého respektují všichni křesťané bez rozdílu vyznání.

Probošt Svatovítké kapituly patřil k nejvyšším reprezentantům katolické víry v zemi. Jako velký humanista hledal témata, která katolíky a protestanty spojovala. Jedním z nich byla například gregoriánská kalendářní reforma, která modernizovala nepřesný starý římský kalendář a jež byla ne náhodou vyhlášena na den sv. Matěje 24. února 1582. Vždyť stejně jako svatý Matěj, který napravoval situaci po Jidášovi, opravoval nový kalendář ten původní, jenž se očividně rozcházel s realitou. Jiří Barthold z Breitenberka se ve spolupráci s pražským arcibiskupstvím a císařem Rudolfem II. zasloužil o prosazení této reformy v Českých zemích (1584). Ze své pozice zároveň hledal způsob, jak zvýšit přitažlivost Matějské poutě i pro katolíky. Obrátil se proto na papeže Klementa VIII., kterého přesvědčil o významu šáreckého kostelíka, a ten na jeho podnět vyhlásil pro pouť ke kostelu sv. Matěje nad Šárkou plnomocné odpustky. Prvním možností, kdy bylo možné odpustky získat, byla pouť v roce 1598 a odpustky platily ještě pro následujících 9 let.

10. Sláva Matějské pouti

Sláva Matějské pouti rychle rostla i z mnoha dalších důvodů. Především se konala v termínu, kdy zima konečně začala polevovat, a nadcházející jaro dávalo o sobě vědět. Práce na polích ještě stála, ale už bylo možné cestovat na kratší vzdálenosti. Navíc se jednalo o první pouť po novém roce, která se v Evropě slavila. A k tomu ještě na pouhý hon od císařského hlavního města. Nezanedbatelný vliv na slávu Matějské pouti měla i skutečnost, že na konci zimy se prokletí tehdejší doby – morová epidemie – šířila nejméně. Poutníci tak měli příležitost během poměrně krátké pouti získat plnomocné odpustky, domluvit si obchody, poveselit se. Pražané to všechno navíc zvládli i s cestou během jediného dne.

Zviditelnění Matějské pouti zpočátku také pomohlo zastínit skandál, který se pojil s Jiřím Popem z Lobkovic. Třetí nejmocnější muž na dvoře Rudolfa II. – nejvyšší hofmistr Českého království – natolik neomaleně a neobratně intrikoval proti císaři, že byl zatčen a vsazen do žaláře, ze kterého se již nedostal. Tato událost zaujala celou Evropou. Bylo v zájmu císaře, aby se na opovážlivce zapomnělo. Jiří Popel z Lobkovic vlastnil četné vinice v blízkosti šáreckého kostela, které se po konfiskaci staly majetkem císaře, a ten si přál, aby byly vnímány v příjemnějších souvislostech. To se povedlo, čehož je důkazem i vznik křížové cesty, která vedla od dnešní Hradčanské přes vinice až nahoru ke kostelu sv. Matěje. Původně ji lemovaly prosté kříže. Ty byly časem nahrazeny zděnými kaplemi. Z nich se do dnešních dnů dochovala pouze jediná: kaple sv. Jana Nepomuckého stojící na dohled samotného kostela.

11. Proč byl zbudován nový kostel sv. Matěje?

V roce 1760 se sešla komise svolaná tehdejšími svatovítským proboštem Antonínem Petrem Příchovským z Příchovic, která konstatovala, že přemyslovská rotunda již nedostačuje „ani čtvrtině věřících“. Teprve nedávno předtím, v roce 1699, byl do ní namalován Kristianem Šebastianem Dittmannem oltářní obraz, který kontrastoval s poničením zdí, jež bylo důsledkem strádání kostela během nedávných válek o rakouské dědictví.

Jak píše dobová literatura, jež vznikla v souvislosti se zbudováním nového kostela a fary, výrazným motivem pro obnovu byly i probíhající tereziánské a josefínské reformy. V jejich důsledku se řada kostelů rušila, a zároveň se zakládaly nové fary. Vhodným využitím blížícího se kulatého jubilea přemyslovské rotundy v roce 1771 a nadto zdůrazněním jeho starobylosti v kontextu s 1000 let starými bájnými událostmi v šáreckých hvozdech, se podařilo zabránit tomu, aby se kostel ocitl na seznamu rušených církevních objektů. Proto se nám zachoval dodnes. A navíc v krásném pozdně barokním hávu.

Ke změnám, které souvisely s rolí kostela v životě společnosti, došlo i v užívání přilehlého hřbitova. Ten byl od velké morové epidemie, která zpusťořila Prahu v roce 1680, zcela zaplněn a za následných morových epidemií se již nepoužíval. Za tímto účelem byl totiž založen nový morový hřbitov v údolí Šárky, v místě tehdy nazývaném „v trníčku“ a dnes Jenerálka. Součástí tohoto nového hřbitova se stala dřevěná kaple, která byla v roce 1713 přestavěna na kostel, který doposud stojí a je zasvěcen sv. Janu Nepomuckému.

12. Co zbylo ze starého kostela sv. Matěje a co je naopak nové?

Hlavním zakladatelem nového kostela byl probošt František Xaver Kazimír Strachovský ze Strachovic. Jednalo se o pozoruhodnou osobnost, která pocházela ze starobylého českého rytířského rodu. Narodil se v Berouně, kde později působil jako děkan a Berounští na něj nedají dopustit dodnes. Ke cti mu je totiž přičítáno, že když bylo město roku 1743 obléháno pruskými vojsky, na rozdíl od mnohých ostatních obyvatel ve městě odvážně setrval a modlil se v děkanském kostele za ochranu města, které bylo nakonec vpádu nepřítele ušetřeno. Probošt byl také znám opravami starobylých kostelů, které měly úzkou spojitost se českou historií, čímž je vesměs uchránil před zrušením v důsledku josefinských reforem. Nepodařilo se mu to pouze u kostela sv. Vavřince na Petříně, a tak alespoň zajistil, že zvony z toho kostela byly později převezeny do nově zbudovaného kostela sv. Matěje.

Z románské rotundy sv. Matěje zůstala v novém kostele pouze mramorová kropenka, oltářní obraz hlavního patrona a v boční zdi presbytáře zasazené původní sanktuárium. Celý kostel získal nové propozice a jeho loď jako by obklopovala původní rotundu. Přistavěna byla nová věž s helmovitou bání završenou lucernou. Na východní zdi kostela přibyl latinský nápis o založení kostela. Ve zkrácené verzi se nápis dochoval do dnešních dní, přičemž při jeho poslední renovaci vznikla úsměvná chyba. Poslední slovo EREXIT (ve smyslu „vztyčil“) bylo omylem změněno na BREXIT, což v latině neexistuje, a teprve v současnosti nabylo nového významu. Na jižní straně kostela je vyobrazen erb Svatovítské kapituly a na severní erb jeho zakladatele probošta Strachovského ze Strachovic. Dochovalo se i znění závěti, ve které tento duchovní a šlechtic odkázal svoji rozsáhlou knihovnu nově založené matějské faře.

13. Čím vším si kostel sv. Matěje prošel?

Nově postavený chrám je připisován architektovi Ignáci Palliardimu, který rok předtím pro stejného zadavatele projektoval i přestavbu kostela sv. Vavřince na Petříně. Ostatně hrobka rodiny Palliardů se nachází na matějském hřbitově. Nový kostel sv. Matěje se až na věž dochoval v původní podobě. V noci z 13. na 14. března 1840 uhořel do původní věže blesk a roztavil zvony dovezené ze zrušeného kostela sv. Vavřince. V roce 1862 byl na podnět probošta Václava a rychtáře Václavíčka přelit jeden roztavený zvon, ale ani ten se nedochoval. Stejně tak ani další dva zvony ulité Arnoštem Diepoldem, které kostel získal v roce 1900. Všechny tři zvony totiž byly zabaveny během 1. světové války. Nové byly instalovány roku 1927, ale ty pro změnu zabavili Němci v následující válce. Ty současné, doufejme, vydrží déle. Pozdně barokní podoba se dochovala dodnes, pouze věž kostela po úderu blesku získala mladší podobu. Nyní má ostřejší jehlanovitý tvar a je bez lucerny.

Vybavení do nového kostela dodal především jeho zakladatel probošt Strachovský ze Strachovic. Vedle něj se dochovala i zelená kasule darovaná druhým zakladatelem, který si přál zůstat anonymní. Díky své odlehlosti byl kostel mnohokrát vykraden. Uvádí se, že mezi léty 1772-1800 čtyřikrát. Popáté v roce 1820, pošesté v roce 1903 a naposledy v roce 1995. Přesto byl vždy znovu vybaven díky štědrým dárcům. Naposledy tak získal dva velké obrazy, které namaloval akademický malíř Jiří Anderle. Jimi byly nahrazeny ty ukradené. Původní obrazy byly součástí bočních oltářů, které dal zřídit zakladatel kostela. Ty byly zasvěceny ke cti Rodičky Boží Panny Marie a ke cti všech svatých. Zajímavá je i křtitelnice z poloviny 19. století, jež byla do kostela přenesena z baziliky sv. Jiří na Pražském hradě.

14. Vysvěcení „druhého“ kostela sv. Matěje

K benedikci kostela svatého Matěje došlo ve čtvrtek 4. července 1771 na svátek svatého Prokopa a k jeho slavnostnímu vysvěcení v neděli 29. září 1771 na den svatých archandělů Michaela, Gabriela a Rafaela. Toho dne trojici nebeských bytostí doplňovala na zemi skupina významných prelátů, které pojilo letité přátelství a přízeň císařovny Marie Terezie. Byli to: zakladatel nového šáreckého kostela probošt Svatovítské kapituly František Xaver Kazimír Strachovský ze Strachovic, světící biskup Jan Ondřej Kašpar Kayser z Kaysernu, generální vikář a arcibiskup pražský a primas český Antonín Petr Příchovský z Příchovic. Ví se, že mezi další účastníky patřili např. arcijáhen katedrály sv. Víta nebo arcibiskupský kancléř. Událost si samozřejmě nenechali ujít ani mnozí Pražané a všechen místní poddaný i svobodný lid.

Zastavme se ještě na skok u dvou výše zmíněných duchovních osobností. Generální vikář a arcibiskup Antonín Petr Příchovský z Příchovic byl toho času primasem českým, tedy nejvyšší duchovní autoritou v zemi, která měla právo korunovat krále. Rovněž v letech 1755–1766 byl svatovítským proboštem, takže měl na úspěšném dokončení přestavby kostela upřímný zájem, neboť ji sám v roce 1760 inicioval. Za povšimnutí stojí, že se vepsal do dějin české architektury rokokovou přestavbou arcibiskupského paláce, který stojí hned vedle Pražského hradu na Hradčanském náměstí. Světící biskup Jan Ondřej Kašpar Kayser z Kaysernu byl rovněž podivuhodnou osobností, která se těšila přízni císařovny Marie Terezie. V roce 1759, když Pražský hrad ostřelovala pruská vojska, zabránil osobním nasazením, aby katedrála vyhořela. Císařovna mu tento hrdinský čin nikdy nezapomněla. V květnu roku 1775 potvrdila jeho jmenování do úřadu královéhradeckého biskupa, do něž pak byl slavnostně uveden na její jmeniny 15. září téhož roku.

15. Duchovní správa kostela sv. Matěje před založením farnosti

S uklidněním časů po husitských bouřích se roku 1521 kostel sv. Matěje opět navrátil do správy Svatovítské kapituly. Válkou poničená farnost zřejmě nebyla dost silná, aby uživila svého vlastního faráře. Tento stav přetrvával až do roku 1772, kdy byla ustanovena nová šárecká farnost a do úřadu byl uveden nový farář. Do té doby duchovní provoz při kostele sv. Matěje zajišťovali Svatovítskou kapitulou pověřovaní duchovní často z jiných farností. Z dochovaných archivních pramenů víme, že v posledních letech před založení fary sloužili u sv. Matěje faráři z kostela sv. Filipa a Jakuba, který se nacházel za Újezdskou bránou, v místech dnešního Arbesova náměstí.

Na počátku 18. století se mše se v kostele sv. Matěje slavily pouze každou čtvrtou neděli. Kolem roku 1740 byla povinnost sloužit mše převedena zpět na faráře od sv. Víta. Prvním z nich byl Václav Krčínský, správce svatovítského pokladu. Ten se rovněž se těšil přízni císařovny Marie Terezie, neboť v roce 1742 dokázal svojí prozíravostí uchránit svatovítský poklad před ukradením francouzskými vojsky. Přesvědčil totiž francouzské generály, že poklad už zkonfiskovali předchozí nájezdníci. Vděčná císařovna nedala na odvážné kanovníky dopustit a od té doby je zahrnovala svou přízní včetně darů. A rovněž obdarovala svatovítský poklad mimo jiné i kolekcí vlastnoručně vyšívaných mešních rouch.

16. Založení nové farnosti u kostela sv. Matěje

Svatovítský farář Václav Krčínský byl posledním docházejícím duchovním před založení vlastní matějské fary, avšak cti pronést poslední kázání během uvedení nového šáreckého faráře do jeho úřadu se dostalo Matěji Václavu Janu Nepomuku Konrádovi, který se později roku 1789 stal vikářem u sv. Víta. Řeč, kterou na svátek sv. Matěje 24. února 1772 pronesl, sepsali probošt František Xaver Kazimír Strachovský ze Strachovic a světící biskup Jan Ondřej Antonín Kayser z Kaysernu. Tato řeč vyšla knižně s názvem „Sláva kostela svatého Matěje apoštola Páně“. V její předmluvě (přípisu) skládá smíchovský farář hold zakladateli kostela. Vlastní kázání se zaměřilo na tři tematické okruhy: na volbu a postavení faráře v rámci církevní hierarchie, na jeho důstojenství v poměru ke světské moci a na jeho moc, ve smyslu zodpovědnosti a odpovědnosti za svěřenou farnost.

Prvním šáreckým farářem se stal František Högner, kněz ještě mladého věku. U sv. Matěje působil do roku 1800, kdy jej vystřídal František Xaver Vavrouš. První farář František Högner dostal v roce 1773 ku pomoci jednoho kaplana. Jeho post ustanovil opět probošt Strachovský a pověřil jej pravidelným sloužením mše za rod Strachovských atp. Místo kaplana zaniklo v roce 1811 v souvislosti s probíhajícími reformami, církevní reorganizací i s rozšiřováním Prahy. V červenci 1771 byla dokončena stavba nové fary. Následujícího roku při této faře – přesně v duchu osvícenských reforem – vznikla škola i s bytem pro učitele, která sloužila do roku 1827. Vlastní fara sloužila svému účelu do roku 1892, kdy byla postavena nedaleká budova současné fary. V původní faře se nyní nachází restaurace „Na staré faře“.

17. Novodobá tradice světských poutí

Stará místní matějská pověra praví, že ten, kdo v poutní den sáhne na kliku kostelních dveří, bude mít štěstí v lásce. Na toto lidové úsloví lze nahlížet jako na zkušenost generací poutníků, kteří se po staletí vydávali na pouť k oblíbenému světci. Už od bran města míjeli různé stánky, kejklíře, umělce, cirkusy, zvěřince, panorámy, panoptika, bramborová divadélka, komedianty, kouzelníky, planetáře a nechyběla ani nějaká „bába Nájemníková“, která prodávala balónky anebo slavíky, na které se dalo hvízdát. O hudbu se staraly četné kapely, které se mezi sebou předháněly o pozornost. Byla to pro ně příležitost získat si publikum pro svá další vystoupení ve městě. Na návsi u rybníka v místech, kde dnes stojí obchod s potravinami, se hojně čepovalo pivo do velkých hliněných džbánů, tancovalo a veselilo.

Matějské pouti v dobách mocnářství i První republiky přitahovaly mimo jiné tím, že to byly první jarní poutě široko daleko. Například oblíbená smíchovská Filipojakubská pouť zanikla s přestěhováním svého kostela do Košíř. Takovýchto změn nastalo za josefinských reforem hojně a v důsledku způsobily, že se žádná z oblíbených poutí až do dnešních dní ve své slávě neudržela, nebo vůbec nezachovala. Ani Matějská pouť nezůstala na svém původním místě v Praze 6. Naposled se v Dejvicích konala v roce 1959. Následujícího roku již okolí dnešního Vítězného náměstí procházelo výraznou změnou, neboť probíhala výstavba areálu vysokých škol. Několik let provozovatelé poutních atrakcí hledali vhodné místo, až nakonec v roce 1963 zakotvili v Parku kultury a oddechu Julia Fučíka na Pražském výstavišti. Zde se světská část pouti provozuje dodnes. Byla léta, kdy ji navštívilo až 700 tisíc účastníků.

18. U svatého Matěje aneb když se slunko zasměje

S Matějskými poutěmi se vždycky pojila tvorba veselých písní i kvalitní hudby. V roce 1928 vznikl hraný klip k písničce slavného českého písničkáře Karla Hašlera „U svatého Matěje“. Autorem klipu – přesněji filmové ilustrace písničky, byl Josef Kokeisl. Název i text této písně vystihuje posun Matějské pouti od náboženského putování k lidové veselici. V roce 1939 měla premiéru lidová filmová veselohra nazvaná opět stručně „U svatého Matěje“. Jejím hrdinou byl majitel zahradnictví Matěj Brabenec, který vychovával se svým starým pomocníkem Pazderou pět dcer a byl rovněž kapelníkem. Důležitou součástí zápletky filmu plného svateb a bláznivých zvrátů je hudba a hudební nástroje. Film v režii Jana Svitáka tak mimoděk vystihl bezstarostnou atmosféru Matějských poutí, a proč byly tak oblíbené.

V souvislosti s poutí nevznikaly pouze kostelní písně, rozverná písničky nebo filmové komedie. Např. v těžkých letech vrcholící 2. světové války složil toho času student konzervatoře Jaroslav Voříšek pro povzbuzení místních věřících skladbu ke mši „Missa brevis“, provedenou na sv. Matěje roku 1945. Autor později proslavený dechovkami a vojenskou hudbou, uložil tuto svoji prvotinu do zapečetěné obálky, takže se našla až po jeho smrti. 14. května 2017 zazněla v kostele sv. Matěje obnovená premiéra, kterou nastudovala se svým souborem Hora Fugit muzikantka a kulturní historička Beata Altior, a od té doby se na matějském kůru v tento čas hraje každoročně. Dalšími současnými autory skladeb psaných pro kostel sv. Matěje jsou např. Jan Fila nebo Vojtěch Frank.

19. Nedávná historie farnosti u kostela sv. Matěje

K zásadní změně však došlo i v církevní rovině pouti, neboť v roce 1970 papež Pavel VI. rozhodl o přesunu svátku sv. Matěje z 24. února na 14. května. Řešil tím situace, kdy nadměrné veselí spojené s oslavou svátku rušilo začátek postního období. Jenže původní únorový termín připadal na předjaří, zatímco nový termín posunul svátek na přechod mezi jarem a létem. Tím se charakter pouti zásadně změnil a světská část se od duchovní ještě více vzdálila. Změna termínu slavení Matějské pouti se odehrála v době, kdy se uvažovalo o novém obsazení matějské fary. V roce 1971 na ni přišel farář Jan Machač, který si v Dejvicích, když byl ještě studentem kněžského semináře, prožil příchod Wehrmachtu. V roce 1949 byl pro změnu vystaven kvůli komunistickému režimu, když byl poprvé zatčen. V listopadu 1951 byl zatčen podruhé a v srpnu 1952 odsouzen za velezradu a špionáž. Ve vězení strávil 7 let a po propuštění pracoval jako dělník. Až v roce 1971 mu povolili spravovat vlastní farnost. Tak se dostal nazpět do Dejvic. Svoji farnost opravdu proslavil. Zejména svým lidským přístupem, perníkovým betlémem a osobním příkladem, kterým přivedl k duchovnímu povolání deset dalších kněží. Mezi ně patří například Jan Kotas, Ondřej Salvét, Jan Houkal nebo současný farář od sv. Matěje P. Matúš Kocián. Mons. Jan Machač zemřel 9. května 2009 ve věku 93 let.

Poslední dobou farnost sv. Matěje opět nabírá nový dech i díky spolupráci s Městskou částí Praha 6. P. Matúš Kocián zajistil opravu a zmodernizování fary a zvelebuje i kostel. V dění okolo místních kaplí se dlouhodobě angažuje památkářka Marie Kuldová, která pořádá poutavé programy a společenská setkání. Například uspořádala výstavu svatomatějského liturgického textilu v roce 2015. Je hlavní iniciátorkou oblíbených poutí ke kaplím sv. Michaela archanděla na Pernikářce a Nejsvětější Trojice na Hadovce. Farnice Lucie Chmelová po léta organizovala výstavu Adventní zastavení nebo charitativní akci Farní koláč. P. Matúš Kocián obohatil život farnosti o pravidelnou Hanspaulskou výstavu hub či operní večery na faře.

20. Současnost farnosti u kostela sv. Matěje

I dění na matějském kůru nabralo na dynamice. Kulturní historička a hudebnice Beata Altior spolu s místním varhaníkem Adamem Slavickým založili v roce 2010 hudební těleso Hora Fugit. To postupně rozvinulo tradici „Tříkrálových“ či „Adventních“ koncertů, „Dušičkových“ komponovaných pořadů a především „StaroMatějské“ a „SvatoMatějské“ pouti. SvatoMatějská pouť se pravidelně pořádá v novodobém termínu svátku sv. Matěje (14. května) a její hudební složka odkazuje na autory spjaté s místní farností. StaroMatějská pouť se pořádá v původním únorovém termínu a klade důraz i na kulturně-vzdělávací rovinu. Jedná se o komponovaný program, kdy se starobylá hudba prolíná s pásmem přednášek přibližujících bohatou historii místního kostela. V roce 2022 se bude konat 6. ročník, během kterého zazní částečná rekonstrukce pobožnosti poutníků ke sv. Matěji, tak jak se dochovala v knížce „Správa o starodávnosti kostela sv. Matěje“. Literární prameny dochované k události posvěcení kostela budou zpracovány a publikovány Institutem renesance kulturního dědictví, který soubor Hora Fugit od června roku 2019 zastřešuje. V letošním roce se ze souboru Hora Fugit a matějských farníků zformovalo další hudební uskupení vedené Adamem Slavickým: sbor Seriózní těleso. To se zaměřuje na pravidelný hudební doprovod mší v kostele sv. Matěje.

Při ohlédnutí zpět se jeví historie kostela sv. Matěje jako nesmírně zajímavý průvodce klíčovými momenty české historie, neboť vyzdvihuje význam upřímné zbožnosti, moudrosti a obětavosti. Zároveň vypráví o radosti ze života a společných prožitků, o hodnotě přátelství i o snaze zanechat hodnotný odkaz svým následovníkům. Dějiny šáreckého kostela utvářely takové výjimečné osobnosti jako kníže Boleslav II. Pobožný, probošt Jiří Barthold z Breitenberka, císař Rudolf II., papež Klement VIII., arcibiskup Antonín Petr Příchovský, biskup Jan Antonín Keyser, probošt František Strachovský, císařovna Marie Terezie, varhaník Jaroslav Voříšek nebo Mons. Jan Machač. Ty všechny se napříč generacemi spojily, aby nám předaly poselství o přátelství, úctě, pracovitosti a oddanosti vyšším cílům. Tím vším obohatily hmotnou stavbu kostela sv. Matěje nad Šárkou.

Jiří Altior & Beata Altior

STARODÁVNOST KOSTELA SV. MATĚJE

Institut Renesance Kulturního Dědictví

Obsah

1. Proč je rok 2021 pro kostel sv. Matěje jubilejní?
2. V jakých místech stojí kostel sv. Matěje?
3. Jak starobylý je kostel sv. Matěje?
4. Kdo založil kostel sv. Matěje?
5. Kdo posvětil kostel sv. Matěje?
6. Komu je zasvěcen kostel sv. Matěje?
7. Kdo spravoval kostel sv. Matěje?
8. Jak původně vypadal kostel sv. Matěje?
9. Čím se proslavil kostel sv. Matěje?
10. Sláva Matějské pouti
11. Proč byl zbudován nový kostel sv. Matěje?
12. Co zbylo ze starého kostela sv. Matěje a co je naopak nové?
13. Čím vším si kostel sv. Matěje prošel?
14. Vysvěcení „druhého“ kostela sv. Matěje
15. Duchovní správa kostela sv. Matěje před založením farnosti
16. Založení nové farnosti u kostela sv. Matěje
17. Novodobá tradice světských poutí
18. U svatého Matěje aneb když se slunko zasměje
19. Nedávná historie farnosti u kostela sv. Matěje
20. Současnost farnosti u kostela sv. Matěje

Pro MČ Praha 6
k rukám paní radní Ing. Arch. Evy Smutné, FEng.
12 / 12 / 2021

Institut Renesance Kulturního Dědictví | Matej.Pontanus.com

Městská
část
Praha

